

Poštivanje dječjih prava u ranom djetinjstvu

Kuna, Matea

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:546558>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

MATEA KUNA

ZAVRŠNI RAD

**POŠTIVANJE DJEČJIH PRAVA U RANOM
DJETINJSTVU**

Čakovec, srpanj 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(ČAKOVEC)

PREDMET: DJETINJSTVO I DJEČJA PRAVA

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Matea Kuna

ZAVRŠNOG RADA: Poštivanje dječjih prava u ranom djetinjstvu

MENTOR: doc. dr. sc. Adrijana Višnjić Jevtić

Čakovec, srpanj 2019.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. DJEČJA PRAVA	2
2.1. POVIJESNO SHVAĆANJE DJETINJSTVA	2
2.2. DJEČJA PRAVA KAO ZAHTJEV DRUŠTVA	4
2.3. SUVREMENI PRISTUP PRAVIMA DJETETA.....	5
2.4. OSTVARIVANJE PRAVA U SUVREMENOJ OBITELJI.....	8
2.5. OSTVARIVANJE PRAVA U INSTITUCIJAMA RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA	11
3. STRUKTURA DJEČJIH PRAVA.....	15
3.1. PRAVA PREŽIVLJAVANJA	16
3.2. RAZVOJNA PRAVA	17
3.3. ZAŠTITNA PRAVA.....	18
3.4. PRAVA SUDJELOVANJA.....	19
4. POŠTIVANJE, OSTVARIVANJE I KRŠENJE DJEČJIH PRAVA.....	20
4.1. NAČELO NAJBOLJEG INTERESA DJETETA.....	21
4.2. INFORMIRANOST O PRAVIMA I ZAŠTITI DJECE.....	23
4.3. KRŠENJA PRAVA DJECE.....	25
5. ZAKLJUČAK	27
6. LITERATURA.....	28

SAŽETAK

Konvencija o pravima djeteta međunarodni je dokument koji detaljno opisuje prava djece koja države članice moraju poštivati i omogućiti svakom djetetu. Najčešća podjela prava je na prava preživljavanja, razvojna, zaštitna i prava sudjelovanja. Preko prava preživljavanja djeca ostvaruju pravo na život, razvoj, zdravstvenu zaštitu, odmor, san, kretanje. Razvojna prava omogućavaju optimalan razvoj i obrazovanje, igru, slobodno vrijeme, misli i izražavanje. Zaštitna prava usmjerena su na zaštitu od zlostavljanja, a prava sudjelovanja podrazumijevaju aktivno sudjelovanje u životu zajednice.

Iako se smatra da je društvo danas dobro upoznato sa konceptom dječjih prava, ona se i dalje u velikoj mjeri krše. Krše se od strane obitelji, ali i od strane države. U obiteljima najčešće je riječ o nasilju, zlostavljanju, zanemarivanju, donošenju odluka umjesto djece te neodgovaranja na dječje emocionalne i tjelesne potrebe. Odgovornost države je osigurati obiteljima pomoć u vidu zapošljavanja roditelja, omogućiti financijsku stabilnost, učiniti dostupnima obrazovne i zdravstvene ustanove i usluge bez obzira na područje rada, osigurati vrijeme plaćenog porodiljnog dopusta, roditeljske dopuste i bolovanja, osigurati besplatno školovanje, osnivati razne oblike podrške i potpore roditeljima u vidu obrazovanja i jačanja roditeljskih kompetencija. Opravdano je zaključiti kako se u društvu neka prava poštuju u potpunosti, neka djelomično, dok se neka čak i potpuno zanemaruju.

Kvaliteta okruženja u djetinjstvu presudna je kako bi se ostvarila dobrobit za dijete. Dobrobit djeteta njegovo je pravo, a društvo je dužno osigurati mu je u najboljoj mogućoj mjeri, bez ikakvih iznimki.

Ključne riječi: dječja prava, obitelj, institucije ranog i predškolskog odgoja, kršenje prava

SUMMARY

RESPECTING OF THE CHILD RIGHTS IN ECE

The Convention on the Rights of the Child is an international document detailing the rights of children that member states must respect and enable each child. The most effective division of rights is the right to survival, development, protection and participation rights. Through the right of survival, children are entitled to life, development, health protection, rest, sleep and mobility. Development Rights enable optimal development and education, play, leisure, thought and expression. Development rights are protected from abuse and participation rights imply active participation in community life.

Although it is considered that the society is well acquainted with the concept of child rights today, it is still largely concealed. It is concealed from the family, but also by the state. In families, it is most often about violence, abuse, neglect, decision-making instead of children, and non-compliance with children's emotional and physical needs. It is the responsibility of the state to provide families with the assistance of parenting, to impede financial stability, to make available educational and health facilities and services accessible to the workforce, to provide time for paid maternity leave, parental leave and sick leave, to provide free education, to establish various forms of support and support parenting to the education and strengthening of parenting competencies. It is reasonable to conclude that in a society some rights are fully, some partially respected, and even some are completely neglected.

The quality of the environment in childhood is crucial in order to benefit the child. The child's right is his right, and the society is obliged to provide it to the best possible extent, without any exceptions.

Keywords: children's rights, family, early and pre-school institutions, violation of rights

1. UVOD

Dijete je ljudsko biće koje za pravilan razvoj treba i ima pravo na sretno i kvalitetno djetinjstvo. Kako svaka osoba posjeduje svoja prava koja su zakonski regulirana, tako i dijete kao ljudsko biće ima i ostvaruje svoja prava koja je država i njegova okolina dužna osigurati i provoditi. Kvalitetno djetinjstvo podrazumijevalo bi okolinu koja brine i osigurava adekvatne uvjete djetetu koji će pozitivno utjecati na ostvarivanje svih područja njegovih prava. Ta prava obuhvaćaju zadovoljavanje osnovnih potreba za život i preživljavanje, razvojna prava koja omogućuju cjelovit razvoj, pravo na zaštitu, pripadnost i sudjelovanje u životu zajednice. Svako dijete zaslužuje i ima pravo na obitelj koja će mu pružiti bezuvjetnu ljubav, štiti ga, brinuti o njegovom zdravlju i razvoju, podučavati ga u skladu s interesima djeteta i osigurati situacije u kojima će ono s lakoćom usvajati raznorazne vrijednosti bitne za život. Veliku ulogu pri ostvarivanju prava i življenju u sretnom djetinjstvu ima i država od koje se očekuje da će svakom djetetu osigurati primjerene okolnosti koje podrazumijevaju pravilan razvoj, primjerice pravo na zdravstveno osiguranje uz dovoljan broj zdravstvenih ustanova i stručnih specijalista na svim područjima države. Da bi dijete izraslo u aktivnog i savjesnog građanina, država ima odgovornost osigurati djeci obrazovanje i obrazovni sustav koji nudi raznovrsne i svestrane obrazovne programe koji djeci omogućuju cjelovit razvoj. Pod time da je nužno osigurati svakom djetetu obrazovanje, podrazumijeva se blizina obrazovnih institucija, dobra povezanost do istih, mogućnost izbora obrazovanja prema interesu te besplatno obrazovanje za svu djecu. Još neke od obaveza koje je država dužna osigurati su i razni programi podrške i potpore roditeljima, radionice i udruge u kojima će oni pronalaziti i koji će im nuditi različite oblike podrške, razgovora, savjeta i sredstava kojima roditelji mogu izravno utjecati na dobrobit svoje djece. Sretno dijete je ono koje je aktivno slušano. U odgoju, razvoju i obrazovanju djeteta kroz ostvarivanje prava sudjeluju obitelj, odgajatelji, odgojno obrazovne ustanove, država i društvo, a u svakom odnosu se očekuje da se dijete pažljivo sluša te da se prepoznaju njegove potrebe, a potom i reagira na njih u skladu s djetetovim interesima i sposobnostima, naravno, u najboljoj mogućoj mjeri po dijete. Važnu ulogu za dijete i njegov razvoj tako imaju sve osobe koje se nalaze u prisustvu djeteta, stoga je važno da odrasli poštuju, promiču i ostvaruju prava djece, a zajedno s time da uče djecu kako da zahtijevaju svoja prava, a da pritom ne narušavaju tuđa.

2. DJEČJA PRAVA

Povijest bilježi različite oblike pristupa djeci. Nekada se jako malo vremena i pažnje posvećivalo djeci i njihovom odgoju. Od gotovo potpunog zanemarivanja i ne uživanja nikakvih prava, vremenom je dijete postalo središte odgojno obrazovnog procesa koje ima svoja prava, a svako djelovanje i pristup djetetu mora biti usmjereno isključivo na ostvarivanje dobrobiti prema i od strane djeteta.

2.1. POVIJESNO SHVAĆANJE DJETINJSTVA

Dijete je biće koje tijekom djetinjstva uživa bitnu životnu ulogu. U pravnim definicijama, status djeteta zauzima osoba od trenutka rođenja do trenutka njegove punoljetnosti, dok ima i onih koji status djeteta proširuju i od trenutka začeća. Djetinjstvo je nezaobilazan period koji karakterizira život svakog djeteta. Definicija djetinjstva i odnos prema djeci mijenjao se kroz povijest.

Neke razlike u pogledu na djetinjstvo istaknuo je Philipp Ariès (1962.) u svojoj monografiji Povijest francuskog stanovništva i njegovih svjetonazora prije 18. stoljeća s objavom poglavlja „*Dijete u obitelji*“ i knjizi „*Dijete i obiteljski život u starom poretku*“. Svoja shvaćanja zasnivao je uglavnom na likovnim prikazima djece i književnim djelima Molièra i Montaignea. Prema njegovim tezama, djeca su se smatrala malim odraslima od trenutka kada su bila sposobna preživjeti bez majke ili dojilje. Smatra da se u to vrijeme nije pridavala velika važnost djetinjstvu, a isto tako, izostajanje djetinjstva nije se smatralo zanemarivanjem djeteta, što se danas uvelike promijenilo u korist djece. Odnos roditelja i djece u to vrijeme nije podrazumijevao veliku emocionalnu privrženost, prvenstveno jer je u to vrijeme bila u velikoj mjeri zastupljena smrtnost djece i njihovo rano napuštanje roditeljskog doma, stoga se smatralo da nije isplativo ulagati ni materijalno ni emocionalno u takav odnos sve dok djeca ne dosegnu određenu dob s kojom se moglo pretpostaviti ili nadati da imaju veću šansu za opstanak.

Pedagogija i djetinjstvo može se povezati i promatrati preko grane slikarstva. U srednjem vijeku djeca su bila prikazivana kao minijature odraslih ljudi, bez dječjih karakteristika. Pieter Brueghel, jedan je od slikara iz čijih se djela jasno vidi

naglasak stavljen na hijerarhiju i položaj djeteta. Raffaella Sarti (2006.) opovrgnula je mišljenje koje je Philipp Ariès isticao kao točno. Ona govori da odgoj u srednjem vijeku nije bio nemaran i ravnodušan, već je veliku ulogu preuzimalo siromaštvo i visoka stopa smrtnosti novorođenčadi, ali istaknula je da su roditelji izražavali izrazitu skrb, brigu i njegu prema djeci tijekom bolesti te isto tako i bol za gubitkom djece. Promjene u shvaćanju djetinjstva kao posebnog perioda različitog od zrelosti, počele su se odvijati u 16.stoljeću kada je društvo prestalo smatrati djecu osobama nižeg nivoa kojima je potrebna zaštita, ljubav i njega od strane odraslih. Također slike djece ipak su počele dobivati dječji karakter na kojima se uočavala dječja igra, a i javila se prva pojava dječjih knjiga i igračaka. Činjenica je da je društvo usprkos totalitarizmu i konzervativizmu makar podsvjesno, željelo i bilo spremno na promjene i prilagodbe bilo kakvom režimu koji se pred njega postavi, ukoliko se ono predstavi društvu kao nešto potrebno i nužno za opstanak.

Rosić i Zloković (2002.) govore da se dugi niz godina radilo na proučavanju i isticanju shvaćanja djetinjstva i tretiranja djetinjstva kao posebnu fazu života. Oni navode da je u jednom dijelu povijesti naglasak bio na matrijarhalnim odnosima. Za vrijeme matrijarhata djeca su dobivala imena te nasljeđivala imovinu po svojim majkama. Centralni položaj imala je žena i majčinska uloga sve dok ju nije preuzeo muškarac s nezamjenjivom i nezavisnom ulogom pater familias koja mu je davala puno pravo u donošenju odluka. U to vrijeme vladao je režim koji je bio temeljen na strahu od oca i njegovih odluka. Bolje su prolazila muška djeca, naročito ona iz plemićkih obitelji, jer je za njih društvo osiguravalo dobru naobrazbu i pripremu za život. Ženska djeca bila su najugroženija. Bila su korištena za rad, prostituciju, a vrlo često su bile i žrtve infanticida. Takvi rigidozni patrijarhalni odnosi bili su popularni u Rimskom Carstvu, drevnoj Grčkoj i u Arapskoj kulturi.

Važnu ulogu u odgoju imala je i crkva. Zaninović (1988.) objašnjava kako je crkva prilikom širenja kršćanstva zauzela oštro stajalište protiv infanticida, te je umjesto toga nudila roditeljima da neželjenu djecu zbrinu u samostanima. Djeca su tijekom cijelog srednjeg vijeka bila iskorištavana i zlostavljana. Tek se u renesansi postavlja pitanje dobrobiti djece, a prvi odgovor ponudila je Italija sa otvaranjem domova za nahočad koji su primali bolesnu, izgubljenu i neželjenu djecu. Ta djeca su zahvaljujući njima dobila barem neku vrstu pomoći, ljubavi i brige, a samim time i povećala šanse za opstanak.

U razdoblju industrijske revolucije dogodile su se značajne promjene u obiteljima. Neke od promjena odnosile su se na mogućnost zapošljavanja žena, odnosno majki, što je samim time utjecalo i doprinijelo položaju majki, a jednako tako, rezultiralo je i apsolutnim raspadom tradicionalne patrijarhalne obitelji. Početkom 20. stoljeća dijete dobiva ozbiljniju ulogu u društvu. Za to je razdoblje bio karakterističan pedocentizam koji u fokus stavlja djetetove interese, potrebe i spontanost (Zaninović, 1988.). Suvremene knjige, članci, iskustva i slično govore da je glavni subjekt odgajanja upravo dijete te da smo mi odrasli ti koji trebamo mijenjati svoja iskustva, praksu i upravo kroz ta iskustva učiti od djece. Na dječjem shvaćanju treba poštivati sav odgojni i obrazovni sustav jer dijete svojom prirodom određuje pedagoške ciljeve, metode i sredstva (Zaninović, 1988.).

2.2. DJEČJA PRAVA KAO ZAHTJEV DRUŠTVA

U 20.stoljeću se tako mogao uočiti naglasak koji je stavljen upravo na prava djeteta. Sve je razvijeniji stav o potrebi poštivanja djece kao individua, uvažavanja različitosti, te pružanja ljubavi i osjećaja prihvaćenosti bez obzira na rasu, spol, vjeru... Druga polovica 20.stoljeća bila je usmjerena na zaštitu ljudskih prava i prava djeteta.

Bašić (2011.) govori o doktoru i pedagogu po imenu Janusz Korczak, poznatiji kao „otac prava djece“, a njegov glavni doprinos je taj da je zapravo tvorac i začetnik ideje o promicanju prava djeteta i potpune ravnopravnosti djece. Njegova koncepcija odgoja usmjerena je ponajprije na dijete koje ima svoja prava, baš kao i odrasla osoba. Među važnijim elementima ističe odbacivanje bilo kakve vrste nasilja, a u cjelokupnom sustavu polazi od toga da dijete ima pravo na privatnost, poštovanje, neznanje, neuspjeh, mišljenje i vlasništvo. Prema njemu, sveobuhvatan odgojni proces usmjeren je na individualnost svakog djeteta, što znači da se pridaje iznimna važnost djetetovim željama, potrebama i osjećajima, a da bi se sve to ostvarivalo u maksimalnom kapacitetu, najvažnija je svijest o složenosti razvojnog procesa djeteta.

1924. godine je Liga naroda prihvatila dokument Ženevsku deklaraciju u kojem su u pet točaka istaknuta prava djeteta. Dugi niz godina radilo se na dodatnom proširenju i uređenju dokumenta, a 1959. godine je to uređenje doseglo neki cilj. Glavna skupština Ujedinjenih naroda usvojila je proširenu Ženevsku deklaraciju kao Deklaraciju o pravima djeteta, no ona nije bila obvezujuća za države potpisnice. Najpogodniji oblik zauzela je Konvencija o pravima djeteta koja je usvojena na Glavnoj skupštini Ujedinjenih naroda 20.11.1989. godine. Danas se smatra da je dijete biće koje ima svoja prava i u vidu njegova položaja u društvu i u vidu zadovoljavanja dječjih potreba. Dijete od rođenja do njegove punoljetnosti ima pravo na djetinjstvo unutar kojeg će dijete zadovoljavati sve svoje potrebe, a uloga odraslih je osigurati mu uvjete, prilike i pomoć pri pronalaženju i ostvarivanju svih svojih potencijala (Maleš i Stričević, 2003.).

2.3. SUVREMENI PRISTUP PRAVIMA DJETETA

Prava djeteta nalaze se detaljno opisana u pravnom aktu koji se naziva Konvencija o pravima djeteta (UN, 1989.). Konvencija o pravima djeteta Ujedinjenih naroda (1989.) je međunarodni dokument koji je usvojen na Glavnoj skupštini Ujedinjenih naroda 20.11.1989. godine, a sadrži temeljna prava i slobode djeteta koja dijete stijeće svojim rođenjem. To su univerzalni standardi koje države koje su ju potpisale i ratificirale, moraju jamčiti svakom djetetu, a dokument su pisali „odrasli za odrasle“. Odnosno, Konvencija prije svega govori o obvezama odraslih prema djetetu, obvezama brojnih društava koje su dužne pružiti zaštitu djetetu, a potom i o samim pravima djeteta koja dijete ima pravo uživati, što samostalno, što preko roditelja, skrbnika, institucija. Prava najmlađih općenito se dijele na prava preživljavanja, razvojna prava, zaštitna prava i prava sudjelovanja, a sva su izravno ili neizravno opisana i utvrđena nizom međunarodnih dokumenata koja idu u korist djeci. Neki od najznačajnijih dokumenata, uz Konvenciju o pravima djeteta, su Opća deklaracija o ljudskim pravima, Deklaracija o pravima djeteta, Ustav Republike Hrvatske, Zakon o pravobraniteljstvu, Obiteljski zakon, Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju, Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava i drugi (Maleš, Milanović, Stričević, 2003.).

Konvencija o pravima djeteta je dokument kojemu je primarna uloga približiti djeci i odraslima očekivanja od njih samih. Djeca trebaju biti upoznata s pravima koja imaju, a samim time trebala bi znati prepoznati i imati od koga zatražiti pomoć, ukoliko primijete da se njihova prava krše. Nakon obitelji, odgajatelji ovdje imaju bitnu ulogu. Na njima je da najmlađima, na što jasniji način, približe što se od njih očekuje i što mogu očekivati od društva i odraslih. Fokus odgajatelja trebao bi biti na razvijanju i prakticiranju načina koji će pomoć djeci u razvoju dječje autonomije, neovisnosti i samopouzdanja. Odgajatelj svojim postupcima i ponašanjima šalje djeci poruke, preko kojih promiče dječja prava i upoznaje ih s načinima na koja ona mogu zahtijevati svoja prava. Konvencija o pravima djeteta opisuje se kao sveobuhvatna u vidu građanskih, političkih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava djece. Jedna od karakteristika je i njena univerzalnost koja podrazumijeva primjenjivanje na svakom djetetu bez iznimke, a podrazumijeva i holistički pristup koji je usmjeren na prava kao međuovisnu, temeljnu i nedjeljivu komponentu. Istovremeno, Konvencija o pravima djeteta je i bezuvjetna jer traži od vlada svih država članica, bez obzira na njihov ekonomski status, poduzimanje maksimalne zaštite djece (Maleš i sur., 2003.).

Značaj Konvencije ističe se kroz nekoliko dimenzija. Ona obuhvaća različite potrebe djece u svakodnevnom životu i u izuzetnim situacijama, dužnost države članice koja se obvezuje na poštivanje prava i poduzimanje odgovarajućih mjera za zaštitu prava djece, te predviđanje sustava zaštite prava djece i osnivanje zasebnog tijela s istim ciljem – Odbor za prava djeteta (Alinčić, Hrabar, Jakovac-Lozić, Korać-Graovac, 2007.).

Odbor za prava UN-a identificirao je četiri opća načela na kojima se temelje sva prava sadržana u Konvenciji o pravima djeteta. Načelo nediskriminacije govori o nediskriminaciji bez obzira na rasu, boju kože, spol, vjeru, teškoće u razvoju i slično. Načela su usmjerena i na zadovoljavanje svih komponenti koje su bitne za život i razvoj djeteta na tjelesnom, emotivnom, psihosocijalnom, kognitivno i društvenom planu. Jedno od načela je i omogućavanje djetetu aktivnog sudjelovanja i iznošenja mišljenja u rješavanju svih pitanja koja utječu na njegov život, a donošenje odluka mora biti usmjereno isključivo na dobrobit djeteta (Maleš i sur., 2003.str.).

Svrha načela je objediniti zahtjev prema odraslima, da pri donošenju odluke ili postupanju prema djeci, imaju na umu dobrobit djece, ravnopravan pristup svakom djetetu i aktivno sudjelovanje djeteta s ciljem optimalnog djetetovog razvoja. Dobrobit i najbolji interes pritom podrazumijeva potrebe djeteta, volju roditelja i standardno ponašanje (Alinčić i sur., 2007.)

Kako navode Maleš i Stričević (2003.) Konvencija o pravima djeteta donosi koncept „najboljeg interesa djeteta“ kroz 54 članka od kojih prvih 41 definiraju pojam djeteta i obaveze koje je država dužna poduzeti i izvršiti ratificiranjem dokumenta. Članci 42.-45. odnose se na praćenje primjene Konvencije, a članci 46.-54. sadrže formalne odredbe vezane za stupanje Konvencije na snagu.

Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava donesena je 25.1.1996. i poznata je kao Konvencija Vijeća Europe. Ona uvažuje preporuke članka 41. i članka 5. Konvencije o pravima djeteta, koja potiču države na donošenje međunarodnih dokumenata koja će još bolje i detaljnije urediti prava djece. Iz članka 1. vidljivo je da svaka država nakon potpisivanja odnosno polaganja isprave o ratifikaciji mora odrediti najmanje tri kategorije obiteljskih predmeta koje će provoditi pred sudbenim tijelima i na koje će se Konvencija primjenjivati. Republika Hrvatska je prilikom ratificiranja dala izjavu da će se Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava primjenjivati na kategorije: postupak odlučivanja o roditeljskoj skrbi tijekom razvoda braka roditelja, postupak ostvarivanja roditeljske skrbi, mjere za zaštitu osobnih prava i interesa djeteta, postupak posvojenja i postupak skrbništva za maloljetne osobe (Šeparović, 2014.). Hrabar (1996.) govori da je cilj ove Konvencije promicanje dječjih prava, osiguranje postupovnih prava i njihovo olakšano ostvarivanje (prema Šeparović, 2014., str. 51)

Sukladno pravovaljanom ostvarivanju najboljeg interesa djeteta, dijete ima pravo izraziti vlastito mišljenje te dobiti sve relevantne informacije i savjete. Ostvarivanje postupovnih prava nije vezano uz dob djeteta, već uz njegovu sposobnost razumijevanja okolnosti, stoga je bitno prethodno preispitati djetetovu zrelost. Bez obzira na eventualnu nedostatnu zrelost, a u tom slučaju pogotovo, dijete ima pravo na osobu koja će nadomjestiti manjak njegova znanja i u najboljem obliku zaštititi njegove interese (Šeparović, 2014.).

2.4. OSTVARIVANJE PRAVA U SUVREMENOJ OBITELJI

Roditeljsko poznavanje prava i njihovi odgojni postupci ključni su za kvalitetan odnos roditelja i djeteta te izravno utječu na napredovanje djeteta i njegov daljnji životni put i razvoj. Ukoliko dijete neće težiti najboljem i zahtijevati ostvarivanje svojih prava, neće ostvariti svoje maksimalne potencijale i cjelovit razvoj. Sukladno tome, pretpostavka za ostvarivanje i poštivanje prava u obitelji je dostatno obrazovanje i podrška roditeljima. Kod roditelja je potrebno potaknuti osluškivanje vlastite intuicije kojom će provoditi one odgojne metode koje najbolje odgovaraju njihovom djetetu. S obzirom da je svako dijete jedinstveno, različiti su i načini koje obitelj može provoditi da bi pomogla djetetu. Za svako dijete je važno da odrasta u poticajnom i ohrabrujućem obiteljskom okruženju koje će razumjeti i uvažavati njegovu individualnost i brinuti o njegovim osjećajima (Ljubetić, 2012.).

Kako dijete najviše vremena provodi u obitelji važno je da je unutar nje prisutan uzajamni odnos među svim članovima koji se nalaze u djetetovoj okolini. S napretkom društva, ostvario se veliki pomak glede djetetovog položaja u obitelji. U suvremenoj obitelji sve je prisutniji autoritativni roditeljski stil koji naglašava vrijednosti poput nezavisnosti, tolerancije, autonomije i osjetljivosti na dječje potrebe. Od velike je važnosti u kakvoj će sredini dijete odrastati, jer vrijednosti koje stekne unutar obitelji, kasnije će primjenjivati u cjelokupnom društvenom sustavu. Stoga se nastoji ostvariti ponajprije topli emocionalni odnos jer je on preduvjet za optimalan daljnji razvoj (Kuterovac-Jagodić, Keresteš, Marušić, Vizek-Vidović, 2003.).

Kuterovac-Jagodić i suradnici također povezuju ostvarivanje prava sa roditeljskim stilovima koji su prisutni u obiteljima. Autoritativni roditeljski stil smatra se najpoželjnijim jer takvi roditelji pružaju mnogo ljubavi, podrške, topline i interesa, ali postavljaju i granice, zahtjeve i očekivanja. Roditelji koji provode ovakav stil imaju dobar uvid u djetetov život, što je samim time i dobar temelj za ostvarivanje djetetovih prava i potreba.

Autoritarni roditeljski stil karakterizira stroga poslušnost koju roditelji očekuju od djece. Takvi se roditelji često koriste silom i kaznama da bi ostvarili djetetovu suradnju. Odnos se bazira na konstantnoj kontroli i ograničavanju djeteta, bez

pružanja dostatne topline i ljubavi, što onda rezultira manjim ostvarivanjem djetetovih prava.

Roditelji popustljivog roditeljskog stila iskazuju toplinu i naklonost, ali premalo nadziru djecu i ne postavljaju mnogo očekivanja. Točnije, djeca u takvoj obitelji imaju visoku razinu slobode, a manjak granica često rezultira agresivnim dječjim ponašanjem i lošem poznavanju granica u okolini.

Ravnodušan roditeljski stil, pretpostavlja hladan odnos između roditelja i djece, u kojem su djeca često bez nadzora, a najčešće je prisutan kod roditelja koji nemaju vremena i energije za svoju djecu, što je onda loš preduvjet za ostvarivanje i učenje djeteta o pravima (Kuterovac-Jagodić i sur., 2003.).

U današnjem društvu, teško je naći roditelje koji koriste isključivo jedan roditeljski stil, a neki su i pod utjecajem iskustava iz vlastitog djetinjstva. U svakom slučaju, bitno je da roditelji imaju određeno znanje o razvoju djeteta, te da biraju i prilagođavaju stilove prema dobi i osobinama pojedinog djeteta (Kuterovac-Jagodić i sur., 2003.).

Wolraich (1998.) ističe da je za učinkovit odgoj, a time i za ostvarivanje prava u obitelji, bitan podržavajući odnos pun ljubavi u kojem će roditelj biti voljeni model kojeg će dijete s užitkom oponašati. Nužno je objasniti djetetu koja su poželjna, a koja nepoželjna ponašanja. Moraju promicati poželjna ponašanja (izražavanje osjećaja, potreba, poticati otvorenu komunikaciju, pravo da traže pomoć od odraslih itd.) i pohvaljivati ih nakon ispoljavanja istih, a za suzbijanje nepoželjnih potrebno je razvijati modele koji će rezultirati smanjenjem ili potpunim uklanjanjem djetetove potrebe za ispoljavanjem nepoželjnih ponašanja (prema Kuterovac-Jagodić i sur., 2003.).

Različitost obiteljskih struktura u suvremenom roditeljstvu rezultira novim kompetencijama roditelja i otvorenijoj slici društvene sredine prema obiteljima. Civilizacijski i tehnološki napredak uvelike utječe na životni standard i kvalitetu života, a istovremeno mijenja postojeće vrijednosti obiteljskog života i potiče na preispitivanje i utvrđivanje novih i efikasnijih metoda odgoja koje će u fokus stavljati interes i dobrobit djeteta. U procesu toga propituje se i važnost autoriteta roditelja te

se sagledavaju njegove pedagoške implikacije na socijalne kompetencije djece (Jurčević Lozančić, 2016.).

S obzirom da obitelj ne ostvaruje, odnosno ne poštuje uvijek u potpunosti dječja prava, uočava se sve veća potreba za državnom intervencijom u svrhu zadovoljenja potreba djece i obitelji. Intervencija države i programskih strategija u svrhu ostvarivanja ovog cilja odnosi se na novac (npr. osiguravanje raznih vrsta financijske pomoći, plaćeni porodiljni dopust), usluge (npr. osnivanje institucija ranog i predškolskog odgoja, savjetovaništva za roditelje i različitih programa podrške roditeljima) i vrijeme za roditelje (npr. godišnji odmori, dopusti za majke i očeve). Uz takvu vrstu intervencije moguće je ostvariti ravnotežu između profesionalnog i obiteljskog života, a takva vrsta suradnje jamči i kvalitetniju skrb za djecu, naročito u ranoj dobi kada je njihov razvoj “kritičan” i “plastičan”, a potreba za roditeljima najveća (Kuterovac-Jagodić i sur., 2003.).

Radi zaštite djece, roditeljstvo je prešlo iz sfere privatnog u predmet javne politike. Kontekst suvremenog roditeljstva zasniva se na promjeni u shvaćanju prirode djeteta i roditeljske uloge. Konvencija o pravima djeteta tako promiče roditeljstvo koje poštuje i promiče prava djeteta u obitelji, odnosno „roditeljstvo u najboljem interesu djeteta“. U okviru toga, velika pažnja pridaje se upravo osnivanju i pohađanju raznih programa podrške roditeljstvu koji služe kao snažan poticaj u ostvarivanju roditeljskih obveza i odgovornosti sukladno djetetovoj dobrobiti (Hrabar, Pećnik, 2016.).

Također, Unicef je 2012. proveo studiju o potrebama roditelja za stručnom pomoći u cilju kvalitetnijeg poticanja razvoja djece, na kojem su dvije trećine roditelja iskazale potrebu za stručnim savjetom u roditeljstvu. S druge strane, unatoč iskazanoj potrebi, manje od četvrtine roditelja se savjetovalo ili tražilo pomoć od nekog stručnjaka (Pećnik, 2014.).

Jedno od obilježja modernog prava su pedokracija i pedocentrizam. Pedokracija kao vladavina djece javlja se u okviru obiteljske politike, a naglasak je na planiranju, ravnanju i stvaranju mjera obiteljske politike, ali prema potrebama djece, objašnjava Puljiz (2005.). Isti autor (Puljiz, 2005.) navodi kako je pedocentrizam teorijski smjer u pedagogiji koji dijete stavlja u središte odgoja, U

fokus se stavlja dječja narav, potrebe, interesi, želje i uvjerenje da je dijete samo po sebi regulator odgojnog procesa.

2.5. OSTVARIVANJE PRAVA U INSTITUCIJAMA RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA

Osnivanje, organizacija i uvjeti ostvarivanja programa javnih i privatnih institucija glede dječjih prava opisani su u više dokumenata. Neki od dokumenata su Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi, Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja djece predškolske dobi, Zakon o ustanovama, Odluka o elementima standarda društvene brige o djeci predškolske dobi, Standardi za djecu s teškoćama u razvoju, Program vjerskog odgoja predškolske djece u izvanobiteljskim uvjetima. Svrha tih dokumenata je stvaranje prilika i njihovo ostvarivanje s ciljem davanja mogućnosti svakom djetetu predškolske dobi, da u skladu sa svojim potrebama i mogućnostima bude uključeno u sustav predškolskog odgoja i obrazovanja (Maleš i sur., 2003.).

Koncept institucija ranog i predškolskog odgoja usmjeren je na ostvarivanje programa glede njihove cjelovitosti i duljine trajanja, obuhvaća potrebe vjerskih i nacionalnih zajednica ili manjina i nudi različite programe za djecu ovisno o njihovim potrebama i interesima. Uvjeti koji su nužni za ostvarivanje programa ranog i predškolskog odgoja opisani su u pedagoškom standardu. Pedagoški standard obuhvaća organizacijske uvjete odnosno propisane standarde vezane uz veličinu vrtića, broj djece u skupinama i materijalne uvjete. Za ostvarivanje programa potrebni su educirani odgojno-obrazovni djelatnici, a to su odgojitelji, medicinske sestre, pedagozi, psiholozi, defektolozi, logopedi i zdravstveni voditelji (Maleš i sur., 2003.).

Predškolski programi usmjereni su na humanističko-razvojni pristup koji obvezuje na uvažavanje najsuvremenijih spoznaja o zakonitostima razvoja, usmjerava na dobar utjecaj izvanobiteljskog odgoja i uvjete nužne za njihovo ostvarivanje, te obvezuje na poštivanje i ostvarivanje prava djeteta. Dakle, usmjeren je na dijete i njegove razvojne potrebe, a da bi se one ostvarile bitno je da odgovarajući konstantno uči, mijenja svoju praksu te da odgovara zahtjevima današnjice

primjenjujući nove stručne spoznaje praćene konstantnim vrednovanjima i procjenama kvalitete odgojno obrazovne prakse, ali i postignućima djece. To iziskuje suradnički odnos u kojem se nalaze djeca, odgojitelji, roditelji, psiholozi, pedagozi, defektolozi i drugi. S obzirom na različite potrebe djece vidljiva je nužnost kreiranja kurikuluma za svaku odgojnu skupinu (Maleš i sur., 2003.).

Kako ističe Leach (2003.), godine između oko dvije i šest nisu “samo vrijeme čekanja na školu ili pripreme za školu”, već se to vrijeme naziva “rano djetinjstvo” koje ima vlastiti razvojni plan rada. Životna edukacija ranog djetinjstva bavi se osjećajima, emocijama i odnosima. U tom razdoblju djeca ne stječu znanje slušajući “upute” odraslih, već slušajući sebe kroz igru. Tijekom tih godina nema razlike između učenja i igranja. Igra je aktivnost u koju se dijete uključuje svojevolumno i sa užitkom, bez obzira na duljinu trajanja. Zadržava se u igri onoliko koliko u njoj uživa, a ako uživa, pretpostavka je i da uči. Odgovor na pitanje koliko se dugo dijete treba zadržavati u određenoj aktivnosti glasi: onoliko koliko dijete želi. Učenje djece polazi od iskustva sa samim stvarima do bilo kakve vrste interakcije sa vršnjacima. Optimalan razvoj tako pretpostavlja slobodan dječji odabir što će raditi, s kime, kada i koliko dugo. Postoje roditelji koji ne pridaju veliku važnost institucijama ranog i predškolskog odgoja. Najčešće jer ne poznaju vrijednosti koja djeca stječu iskustvima u takvim institucijama (Leach, 2003.).

Institucije ranog i predškolskog odgoja moraju biti usmjerene na zadovoljavanje svih dječjih potreba. Potrebe koje se moraju zadovoljiti obuhvaćaju područje tjelesnog i psihomotornog razvoja, socio-emocionalnog razvoja i razvoja ličnosti, spoznajni razvoj, govor, komunikaciju, izražavanje i stvaralaštvo. A. H. Maslow (1982.) ističe:

“Temeljne ljudske potrebe su fiziološke potrebe, potreba za sigurnošću, pripadanjem, ljubavlju, samopoštovanjem i poštovanjem od strane drugih i potreba za samoaktualizacijom.”

On govori da je potrebno zadovoljiti sve potrebe jer izostanak zadovoljavanja jedne potrebe rezultira izostankom zadovoljavanja i drugih potreba (prema Maleš i sur., 2003., str. 107).

U dječjem vrtiću ostvaruju se i promiču prava preživljavanja. Djetetove primarne potrebe koje su uvjet njegova preživljavanja su san, odmor, kretanje, prehrana, njega, zdravlje, fizička i emocionalna sigurnost, potreba za pripadanjem i ljubavlju. Da bi dijete u vrtiću učilo o svojim pravima potrebno je pružiti mu prilike u kojima će ono ta ista prava uživati. Osim ostvarivanja tih potreba, odgajatelj mora približiti sliku o tim pravima djeci. Tako se od njega očekuje da svojim ponašanjem uči dijete spontanom iskazivanju svojih potreba, da mu pruža pomoć pri zadovoljavanju primarnih potreba i postupno ga osamostaljuje za izvođenje istih. Odgajatelj pomaže djetetu da razlikuje i percipira što je za njega dobro, a što ne u odnosu na njegove potrebe, da prepozna što je najbolje za njegov odmor, prehranu, fizičku i emocionalnu sigurnost itd (Maleš i sur., 2003.).

Razvojna prava u dječjem vrtiću ostvaruju se preko igre. Igra je za djecu te dobi oblik obrazovanja, informiranja, učenja o kulturi, tradiciji i jeziku. Djeca se u vrtiću upoznaju i sa drugim kulturama, a odgajatelji ih potiču na iznošenje misli i izražavanje osobnosti. Dječji vrtić treba osigurati djetetu poticajno okruženje koje će stimulativno utjecati na njegov razvoj. Odgajatelj mora stvarati situacije koje će ga poticati da pita, sluša, razgovara i istražuje. Ključnu ulogu u ostvarivanju razvojnih prava ima već spomenuta igra, jer dijete kroz igru uči sve oblike komunikacije, uči o sebi i svijetu koji ga okružuje, razvija emocije i uči socijalno ponašanje. Putem vlastitih iskustava dijete nailazi na prepreke i istražuje načine za otklanjanje istih, uči o posljedicama vlastitog ponašanja i postupanja prema drugima. Na takav način dijete razvija mišljenje, kreativnost, interes, stvara dobro raspoloženje, a življenje u takvoj zajednici omogućava mu da prihvaća zajednička pravila i brine o potrebama druge djece. Tako u kolektivu shvaća i prihvaća važnost svojih, ali i tuđih prava. Budući da je igra izričito važna za djecu, potrebno je osigurati raznolike uvjete u kojima će se ona provoditi, a to podrazumijeva različite centre aktivnosti, dječje igralište u sklopu dječjeg vrtića, sportsku dvoranu itd (Maleš i sur., 2003.).

Dječji vrtić mjesto je koje promiče prava sudjelovanja. Svako dijete ima pravo na aktivno sudjelovanje u životu zajednice. Prema Konvenciji, dijete ima pravo na izražavanje vlastitog mišljenja i svojih stavova, ima pravo biti saslušano i informirano o svemu što ga se tiče. Dijete ima pravo sudjelovati u svim aktivnostima koje ga zanimaju, ali isto tako ima pravo i napustiti aktivnost ukoliko to želi. Dječji vrtić mora osigurati raznolike uvjete koji će odgovarati različitim dječjim interesima

i potrebama. Za ostvarivanje prava sudjelovanja podrazumijeva se da će odgajatelj približiti aktivnost djeci, objasniti ciljeve aktivnosti i brinuti da li se svako dijete osjeća ugodno u istoj. Istovremeno mora paziti na ravnopravnost među djecom i pratiti da li se svako dijete osjeća prihvaćenim. Jednako tako, odgajatelj mora biti aktivan u odgojno obrazovnom procesu, promatrati i slušati djecu, jer će jedino na takav način prilagoditi situaciju i učiniti aktivnost dostupnom svakom djetetu (Maleš i sur., 2003.).

Djetetu je za razvoj važna sigurna i pouzdana okolina. Zaštitna prava u tom smislu imaju ulogu osigurati djetetu osjećaj pripadnosti, ljubavi i samopoštovanja. Djeca rane i predškolske dobi trebaju toplu i njegujuću okolinu u kojoj će razvijati osjećaj povjerenja. Zaštitna prava tako podrazumijevaju okolinu koja brine o svim njegovim potrebama, koja mu pruža odgovarajuću pažnju i prilagođava se individualno svakom djetetu, ovisno o njegovom razvojnom stupnju. Da bi se djeca osjećala sigurno u prostoru u kojem borave, on mora biti vedar, ispunjen dječjim detaljima i crtežima. Zaštitna prava podrazumijevaju i adekvatan izbor igračkaka, slikovnica, priča i aktivnosti, a prostor i materijali kojima se djeca koriste moraju biti sigurni i po mjeri djeteta. Osim adekvatnog i prilagođenog prostora i materijala, djetetu je potreban vedar i topao odgajatelj koji ga razumije, sluša, razgovara s njim i odgovara na njegove potrebe (Maleš i sur., 2003.).

Ostvarivanje tih prava u dječjem vrtiću podrazumijeva konstantno preispitivanje vlastite prakse, samorefleksiju na vlastiti rad odgajatelja te praćenje i bilježenje ponašanja i razvoja djece. Mijenjanje i nadograđivanje prakse ostvaruje se na razne načine, od komunikacije sa djecom, roditeljima, ostalim zaposlenicima, do različitih radionica, seminara i stručnih usavršavanja.

3. STRUKTURA DJEČJIH PRAVA

Prava djece zauzimaju posebnu kategoriju prava čovjeka. Ona su podvrsta ljudskih prava, a pripadaju isključivo djeci kao jedinim nositeljima i odnose se na sva područja društvenog života. Njihovo zastupanje i zaštitu najviše ostvaruje Konvencija o pravima djeteta. Konvencija nije kategorizirala prava u posebne skupine, ali ih autori dijele prema određenim aspektima. Podjela koja se najčešće upotrebljava je na prava preživljavanja, razvojna, zaštitna, te prava sudjelovanja. Hrabar (2007., prema Šeparović, 2014.) spominje podjelu prema kriteriju “4P” koja sadrži sustav dječjih prava podijeljena na četiri kategorije. Konvencija dijeli te kategorije ovisno o ciljevima namijenjenim ostvarivanju djetetovih prava, a sve kategorije odvijaju se i djeluju usporedno, neodvojive su i jednako važne, a za optimalan razvoj bitno je istovremeno njegovati i ostvarivati ih u svim područjima. Adekvatna i kvalitetna provedba te omogućavanje svih dječjih prava, preduvjet je za kvalitetan razvoj djeteta, jer svako interveniranje ili pak zanemarivanje utječe na sva razvojna područja. Svaka kategorija prava univerzalna je i pripada svakom djetetu, a njeno provođenje mora biti u skladu sa djetetovim nasljednim, okolinskim i individualnim potrebama jer jedino tako omogućuje djetetovo cjelovito sazrijevanje u duševnom i tjelesnom smislu.

Hrabar (2007., prema Šeparović, 2014.) govori da Konvencija sadrži sustav prava djeteta koja se mogu sistematizirati kao osobna, društvena, obrazovna, zdravstvena, socijalna, ekonomska, kulturna i pravosudno zaštitna prava.

Ista autorica (Hrabar, 2007., prema Šeparović, 2014.) navodi da postoje i druge podjele dječjih prava, ovisno o području u kojem se primjenjuju, pa tako npr. psihologijski pristup dječjim pravima izdvaja tri skupine prava odnosno “3S”, a one su sigurnost, skrb i sudjelovanje.

Prema svojem dosegu neka prava nazivaju se i pozitivna prava (pravo na život) i negativna prava (zabranjivanje izricanja smrtne kazne). Hrvatska obiteljskoppravna teorija ističe pojedina prava kao temeljna prava, a ona su pravo djeteta na život i zdravlje, pravo da živi sa svojim roditeljima, pravo na odgoj i obrazovanje, pravo na saznanje vlastitog podrijetla i pravo na tjelesni, duševni i emocionalni razvoj (Hrabar, 2007., prema Šeparović, 2014.).

Za potrebe ovog rada koristit će se općenita podjela dječjih prava prema Konvenciji o pravima djeteta sukladno kriteriju “4P”.

3.1. PRAVA PREŽIVLJAVANJA

Prava preživljavanja uključuju one članke iz Konvencije koji brinu o djetetovim temeljnim potrebama za njegovo preživljavanje i postojanje. U ta prava ubrajaju se pravo na život, pravo na prehranu, pravo na smještaj, pravo na medicinsku pomoć, pravo na odgovarajući životni standard. Prava preživljavanja su kategorija prava koja obvezuje i roditelje i odgajatelje prema djeci. Sa različitih pozicija skrbe za djecu i osiguravaju uvjete koji su potrebni za sva područja dječjeg razvoja.

Primarne potrebe koje su uvjet djetetova preživljavanja su (Maleš i sur., 2003.):

- san, odmor i kretanje
- prehrana, njega i zdravlje
- fizička i emocionalna sigurnost, potreba za pripadanjem i ljubavlju.

Prvi dio Konvencije (UN, 1989.) sadrži detaljno opisane članke koji se tiču prava preživljavanja.

Prema Konvenciji prava preživljavanja obuhvaćaju pravo na život, razvoj i opstanak (čl. 6. Konvencije), pravo na život uz roditelje (čl. 9. Konvencije), odgovornost roditelja i odgajatelja za odgoj (čl. 18. Konvencije), pravo na zdravlje i zdravstvenu zaštitu (čl. 24. Konvencije), socijalnu sigurnost djece i provjeru onih koji brinu o djetetu (čl. 25. i čl. 26. Konvencije), pravo na standard života u skladu sa fizičkim, mentalnim, duhovnim, moralnim i socijalnim zdravljem (čl. 27. Konvencije), pravo na odmor, slobodno vrijeme i igru (čl. 31. Konvencije).

Hrabar (2007., prema Šeparović, 2014., str. 49.)

“ U osobna prava ubrajaju se pravo na život, opstanak i razvoj (čl.6. Konvencije), pravo na saznanje vlastitog podrijetla (čl. 7. Konvencije), pravo na prijavu rođenja, osobno ime i stjecanje državljanstva (čl. 7. Konvencije), pravo na očuvanje osobnosti- pravo na obiteljske odnose (čl. 8. Konvencije), pravo na život uz roditelje (čl. 9. Konvencije), pravo na privatnost (čl.16. Konvencije), pravo na zaštitu od nasilja (čl. 19. Konvencije).”

3.2. RAZVOJNA PRAVA

Razvojna prava odnose se na one članke Konvencije koji će osigurati djetetu optimalan razvoj i obrazovanje, a to su pravo na obrazovanje, pravo na igru, pravo na slobodno vrijeme, pravo na kulturne aktivnosti, pravo na informiranje, pravo na slobodu misli i izražavanja.

Maleš (2003.) je objasnila da je upravo predškolsko razdoblje vrijeme najintenzivnijeg razvoja kada se izgrađuje socijalni identitet, emocionalna stabilnost, vlastito mišljenje i pogled na svijet. Utjecaj na razvoj treba biti svestran i sveobuhvatan, što znači da se međusobno isprepliću i nadopunjuju i tjelesno, psihomotorno, emocionalno, socijalno i kognitivno područje. Da bi se dijete pravilno razvijalo preduvjet je zadovoljiti njegove ostale potrebe i poštivati sva njegova prava. Dijete koje ima adekvatne uvjete za život, odgovarajuću prehranu, smještaj i zdravstvenu njegu ima i priliku za zdrav razvoj osobnosti, interesa, navika, stavova, iskazivanja potencijala i razvijanja sposobnosti.

Prema Konvenciji, razvojna prava odnose se na poštivanje roditeljskih prava (čl. 5. Konvencije), pravo na ime, nacionalnost i zadržavanje identiteta (čl. 7. i 8. Konvencije), pravo na ujedinjenje razdvojenih obitelji (čl. 10. Konvencije), prava vezana uz djecu koja su usvojena (čl. 21. Konvencije), posebnu brigu za djecu s teškoćama (čl. 23. Konvencije), obrazovanje, raspoloživost i dostupnost (čl. 28. i 29. Konvencije) i prava djece pripadnika manjina (čl. 30. Konvencije).

Hrabar (2007., prema Šeparović, 2014., str. 49.) ove članke poistovjećuje sa obrazovnim pravima te u njima navodi

“U obrazovna prava ubrajaju se pravo na pristup obavijestima iz sredstava javnog priopćavanja (čl. 17. Konvencije), pravo na obrazovanje (čl.28. i 29. Konvencije).”

3.3. ZAŠTITNA PRAVA

Zaštitna prava uključuju članke koji osiguravaju zaštitu djeteta od zlostavljanja, zanemarivanja, izrabljivanja, mučenja, otmice, prostitucije, droga, alkohola i u područjima zabrane dječjeg rada, zaštitu djece izbjeglica, djece u zatvorima, u oružanim sukobima.

Craig (1983., prema Maleš, 2003.) objašnjava da su dječja prava usmjerena na zadovoljavanje potreba prema Maslowljevoj ljestvici potreba gdje je istaknuto da potreba za sigurnošću mora biti zadovoljena kao preduvjet zadovoljenja potrebe za pripadanjem i ljubavlju, potrebe za samopoštovanjem i potrebe za aktualizacijom ličnosti.

Prema Konvenciji, u zaštitna prava ubrajaju se prava koja se odnose na jednakost i nediskriminaciju djece i njihovih obitelji (čl. 2. Konvencije), prava vezana za zaštitu od otmice, zlostavljanja i zanemarivanja (čl. 11. i 19. Konvencije), zaštita djece bez obitelji i djece izbjeglica (čl. 20. i 22. Konvencije), zaštita od izrabljivanja dječjeg rada, zaštitu od droga i seksualnog izrabljivanja (čl. 32., 33. i 34. Konvencije), zaštita od šverca, prodaje, mučenja i novačenja djece (čl. 35., 37. i 38. Konvencije), prava na brigu i rehabilitaciju nakon nasilja te zaštitu djece u sukobu sa zakonom (čl. 39. i 40. Konvencije).

Hrabar (2007., prema Šeparović, 2014., str. 49.) pod ovaj sustav prava ubraja i ističe zdravstvena, socijalna, ekonomska i pravosudno-zaštitna prava.

“U zdravstvena prava ubrajaju se pravo na zdravlje u najširem smislu (čl. 24. i 33. Konvencije), posebna zdravstvena prava za djecu s duševnim smetnjama ili tjelesnim tjelesnim nedostacima (čl. 23. Konvencije). U socijalna prava ubraja se pravo na socijalnu sigurnost (čl. 26. Konvencije). U ekonomska prava ubrajaju se pravo na zaštitu od ekonomskog izrabljivanja (čl. 32. Konvencije) i pravo na životni standard (čl. 27. Konvencije). U pravosudno-zaštitna prava ubraja se pravo djece da ne budu spolno iskorištavana i zloupotrebljena (čl. 34., 35., 36., 37., 38., 39., 40.

Konvencije), pravo djece na posebnu zaštitu i pomoć države- smještaj kod udomitelja, posvojenje (čl. 20. i 21. Konvencije) i pravo na zaštitu od protupravnog odvođenja i nevraćanja djeteta (čl.11. Konvencije).”

3.4. PRAVA SUDJELOVANJA

Prava sudjelovanja odnose na one članke u Konvenciji koji omogućavaju djetetu da aktivno sudjeluje u životu zajednice te da ga ona aktivno priprema za uzornog građanina u budućnosti. Takva prava podrazumijevaju uključenost djeteta u donošenje odluka, slobodu izražavanja, slobodu druženja i pristup informacijama. Prema Maleš i sur. (2003.) dijete se prihvaća i gleda kao subjekt koji je aktivan, a ne objekt koji treba zaštitu. Naglasak se stavlja na poštivanje dječje individualnosti, posebnosti, različitosti potreba i interesa, a shodno tome djetetu se daje pravo na slobodno izražavanje, slobodu misli, savjesti i vjere.

Prava sudjelovanja odnose se na najbolji interes djeteta (čl. 3. Konvencije), pravo na izražavanje mišljenja i slobodu izražavanja (čl. 12. i 13. Konvencije), pravo na slobodu misli, savjesti i vjere (čl. 14. Konvencije), slobodu druženja (čl. 15. Konvencije), pravo na privatnost i pojašnjavanje informacija koje će proširiti djetetovo znanje o njegovom društvenom, moralnom, duhovnom, tjelesnom i duševnom stanju (čl. 16. i 17. Konvencije).

Hrabar (2007., prema Šeparović, 2014., str. 49. i 50.) ovu kategoriju poistovjećuje sa društvenim pravima i pravima na kulturu.

“U društvena prava ubrajaju se pravo na slobodno izražavanje vlastitog mišljenja (čl. 12. Konvencije), pravo na slobodu izražavanja (čl. 13. Konvencije), pravo na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijesti (čl. 14. Konvencije), pravo na slobodno udruživanje i mirno okupljanje (čl. 15. Konvencije). U prava na kulturu ubrajaju se pravo na pripadnost etničkoj, vjerskoj ili jezičnoj manjini te njegovanju vlastite kulture, ispovijedanja vlastite vjere i uporabu vlastita jezika (čl. 30. Konvencije) i pravo na odmor i slobodno vrijeme, na igru i rekreaciju te slobodno kulturno i umjetničko izražavanje (čl. 31. Konvencije).”

4. POŠTIVANJE, OSTVARIVANJE I KRŠENJE DJEČJIH PRAVA

Iako je nužnost poštivanja dječjih prava, njihov značaj i doprinos dječjem razvoju dobro poznat i naglašen društvu, diljem svijeta se i dalje pojavljuju različiti oblici zanemarivanja djece i povrede njihovih prava. Unatoč razumijevanju važnosti poštivanja dječjih prava, prava djece krše se čak i u zajednici koja bi djecu trebala štiti - njihovoj obitelji. Iako sva djeca imaju pravo na djetinjstvo, nažalost, definicija djetinjstva nije svakom djetetu sinonim za radost, igru, veselje, zdravlje, brigu, obrazovanje i ljubav. Neka su djeca nažalost žrtve društva, nasilja, otmica, rata, trgovanja i spolne zlorabe, droge i slično. Svaka povreda nekog prava, bilo čime izazvana, utječe na dječje emocionalno, duhovno, tjelesno i moralno stanje.

Društvo treba biti usmjereno na promicanje dječjih prava i suzbijanje kršenja, odnosno, ni u kojem slučaju ne smije dozvoliti bilo kakvu vrstu povrede ili zlorabe dječjih prava. Dječja prava ponajprije se ostvaruju u obitelji, ali i u društvu, jer su prava djece dužni poštovati svi.

Karakteristika dječjih prava je da su njihovi nositelji maloljetne osobe koje zbog svoje dobi i uzrasta nisu u svim situacijama sposobni prepoznati ili ostvariti svoja prava. Iz toga proizlazi pretpostavka da dijete u toj dobi nije dovoljno kompetentno i pripremljeno za aktivno uočavanje i ostvarivanje svojih prava te da je za poštivanje istih nužna pomoć odraslih osoba. Dakle, ostvarivanje prava djece uvelike ovisi pravovaljanom pristupu i općem znanju o pravima odraslih (Šeparović, 2014.).

Zakonska i pravna zaštita djece ima obvezu nadzirat roditeljsku brigu, biti u funkciji zaštite osobnih prava djece, prava na zdravlje, razvoj, njegu i zaštitu, odgoj, obrazovanje, školovanje, socijalne odnose i mjesto stanovanja. Zahvaljujući napretku suvremenog društva, intenzivno se radi na prevenciji i smanjenju kršenja prava, a to se ostvaruje pomoću raznih radionica, savjetovašta, obiteljskih terapija, osiguravanja podrške roditeljima i osvještavanja na svjetskoj razini. U suvremenom društvu često se nailazi na kršenja prava djece, usprkos pretpostavci da je društvo osviješteno o važnosti poštivanja i osiguravanja dječjih prava (Šeparović, 2014.).

4.1. NAČELO NAJBOLJEG INTERESA DJETETA

Najbolji interes djeteta često se spominje i opisan je u dokumentima Deklaracija o pravima djeteta, Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, Afrička povelja o pravima i dobrobiti djeteta, Deklaracija o socijalnim i pravnim načelima, Konvencija o pravima djeteta...

Pravni okvir za reguliranje instituta prava djece je Deklaracija o pravima djeteta koja je poznata kao prvi dokument međunarodnog prava koji obuhvaća sve pravne odnose koji se tiču djece i njihovih prava. Deklaracija je neobvezujućeg karaktera, odnosno karakterizirana je kao skup preporuka poželjnog postupanja prema djeci i njihovim pravima, dok je Konvencija o pravima djece ipak priznata (Šeparović, 2014). Prema tome, Šeparović (2014.) govori da prema Deklaraciji o pravima djeteta (1959.), dijete treba dobivati posebnu zaštitu, a upravo najbolji interes djeteta stavlja se na prvo mjesto u svim situacijama u kojima se dijete može naći. Članak 3. Konvencije o pravima djeteta (1989.) ističe da sve aktivnosti koje poduzimaju javne ili privatne ustanove socijalne skrbi, sudovi, državna uprava ili zakonodavna tijela, roditelji ili zakonski skrbnici, moraju biti u funkciji dobrobiti djeteta i najboljeg interesa. Država mora osigurati stručni nadzor koji će obavljati službe i ustanove odgovorne za skrb i zaštitu djece.

Šeparović (2014.) je uočio u Konvenciji o pravima djeteta (1989.) razliku između pojma najboljeg interesa i dobrobiti djeteta. Hrabar (2007., prema Šeparović, 2014.) ističe da načelo najboljeg interesa djeteta podrazumijeva načine rješavanja bilo kakvih konfliktnih situacija u obiteljskom pravu, a istovremeno se smatra i općim pravilom obiteljskog prava prema kojem svi sudionici trebaju postupati s ciljem zaštite djeteta i nekog njegovog prava. To znači da se sužava opseg roditeljskog postupanja, te se zahtijeva da usklade vlastito ponašanje s dobrobiti i interesom djeteta.

Hrabar (2007., prema Šeparović, 2014.) smatra da je određivanje najboljeg interesa djeteta vrlo složen proces koji da bi bio što precizniji i učinkovitiji zahtjeva dobru analizu i zadiranje u srž svakog tog djeteta i njegove okoline. Pri razmatranju

interesa treba voditi računa o svim pojedinostima, a konačna odluka trebala bi biti u skladu s onim što bi dijete za sebe odlučilo kad bi bilo sposobno odlučiti.

Freeman (2007., prema Šeparović, 2014., str. 30.), govori da jedna od najboljih definicija najboljeg interesa pripada J. Eekelaaru:

“Osnovni interesi, na primjer za fizičkom, emocionalnom i brigom za razvoj intelekta, kako bi se u odraslost ušlo što je moguće više bez nedostataka; interesi samostalnosti, osobito sloboda da se izabere vlastiti način života. Bilo bi logički moguće uokviriti Konvenciju o pravima djeteta kao listu obveza odraslih prema djeci. “

Freeman (2007., prema Šeparović, 2014.), ističe se da postoji razlika između trenutnih interesa i interesa okrenutih budućnosti, te da oni mogu doći u sukob. Trenutni interesi su uglavnom formulirani u svezi s iskustvenim pitanjima, a interesi okrenuti budućnosti fokusirani su na pitanja razvoja. Logično gledajući, nešto što je u interesu djeteta u dobi između 2 i 5 godina, ne mora biti u interesu tom istom djetetu kada bude u dobi između 15 i 20 godina.

Prema mišljenju Zermattena (2010., prema Šeparović, 2014.) ističu se tri elementa bitna za obradu, a to su da prilikom donošenja odluka koje utječu na dijete, moraju se uzeti u obzir učinci tih odluka, zatim, najbolji interes djeteta je polazna točka, tako da svi zakoni moraju biti u skladu s tim, te zadnje, koje se odnosi na fundamentalnost interpretacije načela najboljeg interesa, a podrazumijeva svijest da odrasla osoba odlučuje u ime djeteta samo zato jer djetetu nedostaje iskustvo i mogućnost prosuđivanja.

Najbolji interes ima za krajnji cilj ostvarivati dobrobit djeteta. Najbolji interes i dobrobit djeteta uvijek mora biti u fokusu i imati prednost nad svim akcijama, ali istodobno treba uzeti u obzir i moguće učinke nekih odluka na taj interes. Ti učinci mogu biti i pozitivni i negativni, a mogu utjecati i na interese drugih osoba koji mogu biti u suprotnosti s interesom djeteta. Zato Zermatten (2010., prema Šeparović, 2014.) zaključuje da ta prednost koja se dodjeljuje ne znači nužno samo interes djeteta, već i konkurentni interes među različitom djecom, skupinama djece i odraslim ljudima, roditeljima, skrbnicima, javnim službama.

Dakle, kako je načelo najboljeg interesa djeteta opće načelo Konvencije, jednako tako, Zermatten (2010., prema Šeparović, 2014.) ističe da se na njega treba pozivati i u slučaju kada je potrebno opravdati izuzetak nekom pravu djeteta (npr. u slučaju odvajanja djece od roditelja ili održavanja odnosa sa roditeljima). U svakom slučaju, pojedinačni interes djeteta mora prevladati interes roditelja ili države. S obzirom da dijete nije uvijek kompetentno donositi odluke samo za sebe, treba posebnu pažnju obratiti na dodjeljivanje osobe koja će za dijete donijeti odluku, a iz toga proizlazi pitanje, da li dijete kojim drugi određuju što je u njegovom najboljem interesu, uopće ima prava. Da bi odgovor bio pozitivan, odnosno, da bi se moglo govoriti o poštivanju dječjih prava i djeci kao nositeljima tih prava, bitno je da društvo omogući djeci izražavanje svog mišljenja koje nije pod nečijim utjecajem. Zaključak je dakle, da interes djeteta treba biti pomno proučen i uzet u obzir među prvenstvenim okolnostima (Šeparović, 2014.).

Hrabar (2007., prema Šeparović, 2014.) ističe razliku odnosno sličnost između pojma dobrobiti djeteta i najboljeg interesa. I ona pridaje važnost okolnostima te smatra da dobrobit djeteta podrazumijeva odrediti sve okolnosti koje djetetu omogućuju ili uskraćuju neko pravo. Određivanje dobrobiti djeteta bazira se na etičkim, aksiološkim i kulturološkim načelima, dok je interes djeteta ipak suženiji pojam, pa je on usmjeren na intrigiranje kriterija (npr. kada se radi o povjeravanju djece na čuvanje i odgoj jednom od roditelja). Hrabar (2007., prema Šeparović, 2014., str. 39) :

“Interes djeteta kao neodređeni pravni pojam traži u svakom konkretnom slučaju, za razliku od dobrobiti kao summum bonum, uzimanje u obzir nekih nekih kriterija koji će zadovoljiti pretpostavku da se jamačno postupa u skladu s potrebama djeteta.”

4.2. INFORMIRANOST O PRAVIMA I ZAŠTITI DJECE

Nacionalna strategija za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. godine je temeljni dokument koji doprinosi razvoju politike prema djeci u Republici Hrvatskoj. Iz nje proizlazi da je cilj postići djelotvornije promicanje i zaštitu prava djece, a ostvaruje se provedbom međunarodnih i nacionalnih standarda na području prava djece. Njome se promovira cjeloviti i integrirani pristup

pravima djece koji je opisan u Konvenciji o pravima djeteta. Prema strategiji određeni ciljevi odnose se na praćenje potreba sve djece s posebnim naglaskom na darovitu djecu, djecu s teškoćama u razvoju, djecu s problemima u ponašanju i djecu koja odrastaju u rizičnim okolnostima; na podršku i pomoć roditeljima i skrbnicima; na osiguravanje potrebnih financijskih sredstava; na praćenje djelotvornosti programa namijenjenim djeci i njihovim obiteljima; na razvoj kvalitetnih usluga i programa za djecu; na dovoljan broj kompetentnih stručnjaka koji rade s djecom; na uspostavu suradnje na svim razinama (Vlada Republike Hrvatske, 2014.).

Za vrijeme trajanja Ljetne škole, 2000. godine provedeno je empirijsko istraživanje na temu poznavanja dječjih prava u kojemu je sudjelovalo oko 450 roditelja i oko 450 djece (djeca školskog uzrasta). Prema rezultatima, 50% roditelja nije znalo navesti niti jedan pravni dokument koji štiti prava djece u Hrvatskoj, a onaj dio koji je znao, navodio je Konvenciju o pravima djeteta (većim brojem majke) i Obiteljski zakon (većim brojem očevi). Izvor informacija o pravima djeteta je većoj mjeri ostvaren preko televizijskih poruka i filmova o pravima djeteta, nego putem tiskanih materijala, a primijećeno je da su se sa tiskanim materijalima više susretali obrazovaniji roditelji. Također i djeca su se u većoj mjeri susretala sa informacijama o pravima putem televizije.

Na pitanje koja su im prava poznata, majke i očevi su najčešće navodili kategoriju (1) obitelj, odgoj, dom, ljubav, briga; (2) majke su navodile socijalnu zaštitu, a očevi besplatno školovanje; (3) majke su navodile slobodu mišljenja, govora, izbora, privatnosti, a očevi socijalnu zaštitu; (4) majke su uvrstile besplatno školovanje, a očevi slobodu mišljenja, govora, izbora, privatnosti; (5) i majke i očevi su rezervirali za slobodno vrijeme, igru, izbor prijatelja. Uočili su da su obrazovanije majke češće navodile pravo na slobodu mišljenja, govora, izbora i privatnosti, dok su one manje obrazovane sklonije tradicionalnim vrijednostima i raspodjeli uloga u obitelji gdje se slobodi mišljenja, govora, izbora i privatnosti djece ne pridaje prevelika važnost. Niže obrazovani očevi navodili su češće pravo na socijalnu zaštitu, vjerojatno iz razloga jer su u manjoj mogućnosti ostvariti željenu kvalitetu života svoje obitelji. Ističe se i da su roditelji iz većih gradova češće navodili pravo na obitelj, odgoj, dom, ljubav i brigu.

Na pitanje tko bi djecu trebao poučavati o pravima, roditelji u jednakoj mjeri na prvo mjestu stavljaju roditelje, potom obrazovne institucije, a na zadnje televiziju, novine i radio. Koliko djeca znaju o pravima, najveći broj roditelja, oko 80% njih, slaže se da djeca dobivaju dovoljnu količinu informacija o pravima, a njih oko 20% smatra da ipak dobivaju premalo.

Ispitujući djecu o pravima koja izdvajaju, utvrđeno je da djeca najčešće navode pravo na slobodno vrijeme i igru, te slobodu mišljenja i izbora, a najrjeđe pravo na socijalnu zaštitu. Iz toga proizlazi da im je bitno poštivanje njihovog interesa, te da imaju potrebu biti prihvaćena i uvažena.

Na pitanje tko bi se trebao brinuti o pojedinim kategorijama prava, roditelji su se složili da bi se za većinu djetetovih potreba u podjednakoj mjeri trebali brinuti i roditelji i država, ali ističu osnovne životne potrebe, emocionalne potrebe i potrebe za donošenjem odluka koje se tiču djeteta, kao one o kojima bi se trebali brinuti samo roditelji (Kuterovac Jagodić i sur., 2003.).

4.3. KRŠENJA PRAVA DJECE

S razvojem ljudskih prava, promijenila se i uloga obitelji i države u ostvarivanju dječjih prava. Djeca su prestala biti vlasništvo roditelja koji imaju isključiva prava na njihov odgoj i život i postupno su došla pod sve veću zaštitu društva koje ima pravo i obvezu sudjelovanja u odgojno obrazovnom procesu, a osobito kada su prava i potrebe djece ugrožena. Bez obzira na Konvenciju koja je u suvremeno doba unijela mnoge obveze koje propisuje, traži i očekuje od odruštva, neka su prava u većoj mjeri zastupljena, dok se neka ipak manje poštuju ili čak potpuno zanemaruju.

Odgovornost za osiguravanje i provođenje dječjih prava podijeljena je između roditelja i društva. Prema Jagodić i sur. (2003.), poštivanje prava u obitelji u najboljoj mjeri se ostvaruje uz prisustvo autoritativnog stila roditeljstva. Ostvarivanje i ispunjavanje dječjih prava ovisi o raznim čimbenicima subjektivnog i objektivnog položaja. Karakterne crte ličnosti roditelja, te gospodarsko i socijalno stanje u društvu određuje mogućnosti ostvarivanja prava. Nizak životni standard i visoka stopa nezaposlenosti često su razlozi koje roditelji

navode za nemogućnost adekvatnog zadovoljavanja egzistencijalnih potreba djece (pravilna prehrana, kvalitetan smještaj, odjeća, obuća...), a izostanak zadovoljavanja egzistencijalnih potreba povlači za sobom i nezadovoljavanje psihičkih potreba djece jer su roditelji pod stresom, nezadovoljni, nesretni, pasivni itd. S obzirom da svako dijete ima pravo na obitelj, kršenje je vidljivo i u primjeru djece koja žive u domovima ili koja su dana na usvajanje jer su u jednom smislu uskraćena za adekvatnu ljubav i njegu.

Svako dijete ima pravo na predškolski odgoj i obrazovanje, ali ono sve više ovisi o mogućnostima roditelja jer države ne sufinanciraju borak djece u predškolskim ustanovama u dovoljnoj mjeri. Isto tako, posebni programi koji se ostvaruju u predškolskim ustanovama, ovisno o dječjem interesu, radi financijskih mogućnosti nisu dostupna svoj djeci.

Jedno od najvažnijih prava je pravo na zdravstvenu zaštitu. Iako su sva djeca u nekoj mjeri zdravstveno osigurana, mnoge specijalizirane i terapijske usluge ne participira država već upravo roditelji. Upitna je kvaliteta zdravstvene zaštite djece jer broj specijaliziranih ustanova stagnira, a postojeće ustanove su preopterećene pa samim time ne odgovaraju maksimalno potrebama kvalitetne skrbi.

Sve češće se nailazi na problem nasilja nad djecom što ujedno predstavlja teži oblik kršenja prava. Bilo kakav oblik zlostavljanja i zlouporabe djeteta nije samo problem obitelji, nego i problem društva. Strmotić (1999., prema Kuterovac Jagodić i sur., 2003.) kaže da su 1998. zabilježene 1233 prijave kaznenih djela na štetu djece. Pretpostavka je da bi se napretkom društva broj takvih prijava trebao smanjivati, ali zamjenica pravobraniteljice Ivana Buljan Ajelić istaknula je da je Ured pravobraniteljice tijekom 2017. godine zaprimio 1573 prijave, a tijekom 2018. 1588 prijava (Agencija za zaštitu osobnih podataka)¹.

Unatoč visokoj društvenoj osviještenosti, podaci ukazuju na to da se potrebe djece u Hrvatskoj još uvijek ne zadovoljavaju u prihvatljivoj mjeri i na odgovarajući način. U svrhu promicanja i još većeg osviješćivanja društva o važnosti poštivanja dječjih prava organiziraju se različiti oblici suradnje koji nude programe edukacija za stručnjake, ali i za sve osobe koje bi trebale sudjelovati u realizaciji dječjih prava (Kuterovac Jagodić i sur., 2003.).

¹ <https://azop.hr/>, 10.05.2019.

5. ZAKLJUČAK

Zaključno se može uočiti da je danas uvelike promijenjen pogled na dijete i djetinjstvo u odnosu na povijest. Dijete se danas promatra kao aktivni subjekt vlastitog razvoja sa svojim pravima i potrebama, a od odraslih se očekuje da te potrebe prepoznaju i stvore prilike u kojima će ispunjavati zahtjeve i potrebe. Potrebno je i djeci i društvu što bolje približiti sliku o pravima, upoznati sa istima i naglašavati važnost ostvarivanja prava, te posljedice izostajanja bilo kojeg prava. Odgojna praksa se treba svakodnevno ispitivati i u odnosu na utvrđene činjenice, potrebno ju je mijenjati i prilagođavati po mjeri djeteta. Poznata je uzrečica da svijet ostaje na mladima, stoga je važno osigurati im adekvatno i sretno djetinjstvo tijekom kojeg će se razvijati i pripremati na život, te kasnije svoja iskustva prenositi na druge. Kako se od roditelja očekuje kompetentno ostvarivanje njihove roditeljske zadaće i djelovanje u najboljem interesu djeteta potrebno im je osigurati adekvatne programe pedagoškog obrazovanja i podrške kojima će podići razinu njihovog znanja i roditeljske kompetencije. Za pravilan rast i razvoj djeteta, odnosno ostvarivanje prava, pažnja se mora obratiti i na ostale ekološke sustave, od mikrosustava vrtića, egzosustava radnog mjesta roditelja, socijalne i obrazovne politike društva, do makrosustava kulture i društvenog sustava u kojem se dijete nalazi. Iako se danas uvelike promiču dječja prava, ona se često i krše. Nekad se prava ne ostvaruju u potpunosti, što iz neznanja, što i radi mišljenja da odrasli čine uslugu djeci, odnosno da “štite” djecu, ako ih ne izlažu nekim situacijama koje roditelji procjenjuju u ime djece, kao poželjne ili nepoželjne situacije. Iako je današnja situacija puno pogodnija za djecu u odnosu na nekadašnju, svejedno se može zaključiti da ona i dalje nije u dovoljnoj mjeri zastupana i provedena u praksi i stvarnim životnim situacijama, kao što je opisana na “papiru”, a to znači da društvo i dalje treba raditi na sebi. Predmet rasprave često je djetetova dob uz koju se pretpostavlja da je vrsta ograničenja u razumijevanju, a time i u ostvarivanju svojih prava. Rasprava o “adekvatnoj dobi” dobit će opravdan odgovor jedino ukoliko uključimo djecu da aktivno sudjeluju u svim područjima razvoja vlastitih kompetencija.

6. LITERATURA

- Alinčić, M., Hrabar, D., Jakovac-Lozić, D., Korać-Graovac, A. (2007). *Obiteljsko pravo*. Zagreb: Narodne novine.
- Aries, P. (1962). *Centuries of childhood*. New York: Alfred A. Knopf.
- Bašić, S. (2011). (Nova) slika djeteta u pedagogiji djetinjstva. U: D. Maleš (ur.) *Nove paradigme ranog odgoja (19 - 37)*. Zagreb: Filozofski fakultet.
- Craig, G.J., (1983). *Human development*. Englewood clifts: Pretince-Hall.
- Freeman, M. A. (2007). *A Commentary of the United Nations Convention on the Rights of the Child*. Boston.
- Horvat, M. (1962). *Rimsko pravo*. Zagreb: Školska knjiga
- Hrabar, D. (1996). *Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava- novi prilog promicanju dječjih prava*. Zagreb: Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu.
- Hrabar, D. (2016). Prava djece u obiteljskom zakonodavstvu. U: D. Hrabar (ur.) *Prava djece- multidisciplinarni pristup* (str. 63-82). Zagreb: Pravni fakultet sveučilišta.
- Jurčević Lozančić, A., (2016). *Socijalne kompetencije u ranome djetinjstvu*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Konvencija o pravima djeteta* (2001) Zagreb: Državni za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
- Kuterovac Jagodić, G., Keresteš, G., Marušić, I., Vizek-Vidović, V. (2003). *Poimanje djeteta i percepcija dječjih prava u Hrvatskoj*. Zagreb: Birotisak.
- Leach, P. (2003). *Prvo djeca: što društvo ne čini, a trebalo bi, za dašnju djecu*. Zagreb: Algoritam.
- Ljubetić, M. (2012). *Nosi li dobre roditelje roda?!: Odgovorno roditeljstvo za kompetentno dijete*. Zagreb: Profil International.

- Maleš, D., Kušević, B. (2011). Nova paradigma obiteljskog odgoja. U: D. Maleš (ur.) *Nove paradigme ranog odgoja* (str. 41-66). Zagreb: Filozofski fakultet.
- Maleš, D. Milanović, M., Stričević, I. (2003). *Živjeti i učiti prava*. Zagreb: Filozoski fakultet.
- Maleš, D., Stričević, I. (2003). *Mi poznajemo i živimo svoja prava*. Zagreb: Školska knjiga.
- Maslow, A. H. (1982). *Motivacija i ličnost*. Beograd: Nolit.
- Pećnik, N. (ur.) (2014) *Kako roditelji i zajednice brinu o djeci najmlađe dobi u Hrvatskoj*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
- Pećnik, N. (2016). Suvremeno roditeljstvo i prava djeteta. U: D. Hrabar (ur.) *Prava djece - multidisciplinarni pristup* (str. 173-196). Zagreb: Pravni fakultet.
- Puljiz, V. (2005). *Socijalna politika: povijest, sustavi, pojmovnik*. Zagreb: Pravni fakultet.
- Rosić, V., Zloković, J. (2002). *Prilozi obiteljskoj pedagogiji*. Rijeka: Filozofski fakultet.
- Sarti, R. (2006). *Živjeti u kući: stanovanje, prehrana i odijevanje u novovjekovnoj Europi: (1500.-1800.)*. Zagreb: Ibis grafika.
- Strmotić, J. (1999). Kaznenopravna zaštita djece i maloljetnika. U: J. Čikeš (ur.) *Obitelj u suvremenom društvu* (str. 127-134). Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
- Šeparović, M. (2014). *Dobrobit djeteta i najbolji interes djeteta u sudskoj praksi*. Zagreb: Novi informator.
- Zermatten, J. (2010). The Best Interest of the Child Principle Literal Analisyis and Function. *International Journal od Children's Rights*, 18(4), 483-499.
- Zaninović, M. (1988). *Opća povijest pedagogije*. Zagreb, Školska knjiga.

Wolraich, M.L., Aveyes, J., Feldman, H.M., Hagan, J.F., Howard, B.J., Richtsmeier, A.J. Tolchin, D., Tolmas, H.C., (1998). *Guidance for effective discipline*. Pediatrics.

Mrežne stranice

Agencija za zaštitu osobnih podataka na adresi <https://azop.hr/> (10.05.2019.)